

Yazı-Din-devlet kıskacında muhalefet

Berrin Sönmez: Dindarlar arasında da laiklik beklentisinin giderek yükselmesi siyasi yaşama ne kadar etki eder, kestirmek güç. Toplumsal muhalefetin laiklik eksenindeki ortaklaşması ihtimali belirleyici olabilir. Ve muhalefet partilerinin bu toplumsal muhalefetteki ortaklaşmayı ciddiye alarak politika belirlemelerine de, tabii ki...

19 Ocak, 2020 tarihli yazı burada:

<https://www.gazeteduvar.com.tr/yazarlar/2020/01/19/din-devlet-kiskacinda-muhalefet/>

Din-devlet kıskacında muhalefet

Dindarlar arasında laiklik beklentisinin giderek yükselmesi siyasi yaşama ne kadar etki eder, kestirmek güç. Toplumsal muhalefetin laiklik eksenindeki ortaklaşması ihtimali belirleyici olabilir. Ve muhalefet partilerinin bu toplumsal muhalefetteki ortaklaşmayı ciddiye alarak politika belirlemelerine de, tabii ki...

Sürrealist bir film karesini andıran “mehdinin doğum günü” tablosunu görmüşsünüzdür. Tablo değil tabii ki bir kayıt. Kendisini Mehdi ilan eden Hasan Mezarıcı’nın, Noel kutlamasından söz ediyorum. Doğum günü pastası kestiğini sosyal medya hesabından ilan edişi akıldan çıkacak gibi değil. Fakat bu kadarla da sınırlı kalmadı Mezarıcı. Kadın voleybol milli takımı hakkındaki tesettür tartışmalarına da girdi. Tesettür, alkol, domuz eti gibi emir ve yasakları kaldırıverdi, mehdiliğinden aldığı güçle. Tıpkı Diyanet İşleri Başkanlığı’nın yöneticilerin ihtiyacı doğrultusunda faiz hükmü vermesi gibi...

Deli gözüyle bakılan veya bilinçli şekilde deliliğe vurmayı seçen Hasan Mezarıcı’dan pek farkı kalmadı Diyanet’in. Son faiz fetvası hakkında okuduğum en iyi yazılardan birisi Aydın Tonga’ya ait. Osmanlı’nın para vakıflarından Diyanet’in fetvasına uzanan tarihi arka planı izlediğimiz yazı, konunun bam telini ele almış. “Bugün emekçileri kölelik koşullarında çalıştıranlar, diktiği demir yığınları kadar para kazananlar, halkın büyük bir kesimi yoksulluk içerisinde yaşarken, zenginlikleri ile nam salanlar hâlâ “helal kazanç sahipleri” olarak görülüyor. Çünkü kurulu düzen bunu istiyor. Faizin banka türünü tartışmak ise halka kalıyor.”

Tuhaftır katılım bankacılığı yönetmeliği Resmi Gazete’de yayınlandığı zaman Diyanet’in faiz fetvası kadar büyük bir tepki yaşanmamıştı. Oysa orada da yine Aydın Tonga’nın hoş tespitiyle söylessek “utangaç faiz” usulünü kullanan bankacılık sistemi, yeniden düzenlenmişti. Üstelik hukuki kriterlerle bankacılık etiği yerine bankaların ve çalışanlarının bağlı olacağı kurallar kimi dini referanslara yaslanmış soyut kavramlarla belirlenmişti. Soyut değerlerin kullanılışı, eski usule uymayı, “kitabı dolanma” taktiğini kolaylaştırıyor, büyük ihtimal. Asıl sorunsu laiklik ilkesinin açık ve net biçimde çiğnenmesiydi. 17 yıllık iktidarı süresince AKP laiklik ilkesini en belirgin şekilde bu yönetmelik ile çiğnedi. Yine de yönetmeliğin gündemdeki yeri vahametiyile doğru orantılı olmadı. Muhalefet atıl kaldı.

Çünkü anti laik politik süreç, tıpkı doksanların karanlık yıllarındaki militan laik uygulamaların yol açtığı gibi konuları kendi bağlamında tartışmayı engelliyor. Eskiden yani o militan laiklik günlerinde dine yapılan her atıf devlet düşmanlığı sayılırdı. Şimdi anti laik günlerde hukuki ölçütlere atıf yapılması bile din düşmanlığı sayılıyor. Bu karşıtlık görüntüsünün altındaki büyük benzerlikse her iki dönemde de dinin, devletin emrinde oluşu.

Devleti yönetenler Diyanet İşleri Başkanlığı aracılığıyla dini kontrol ve yönlendirme becerisine her zaman sahipti bu ülkede. Cumhuriyetten önce de böyleydi, günümüzde de böyle. Değişen tek şey rahatsız olanların kimliği idi. Osmanlı'dan günümüze devletin yönettiği, yönlendirdiği din olgusu, duruma göre bazen dindarları bazen sekülerleri rahatsız etmişti. Halkın, yurttaşın ya da muhalefetin diyelim tepkilerindeki farklılaşma, siyasi hayatımıza egemen olan rövanşizmin temel sebeplerinden. Bir önceki döneme tepkiyle verilen oylar, hükümet edenlerde özgüven patlaması yaratacak düzeye çıktığı ölçüde, bir önceki dönemin tüm uygulamaları ters yüz edilebiliyor. İfrat ve tefrit arasındaki gelgit salınımı belirliyor siyasi yaşamı. Bir zaman gelip normalleşebilir miyiz? Siyasette “normalleşme” kavramının yeri var mı? Bilmiyorum.

Buna karşılık günümüz anti laik politika sürecinden gerçekten rahatsız olan pek çok dindarın da bulunduğu malum. Özellikle hukuk devleti niteliğinin gerçekleşmesi ve demokrasinin güçlenmesinde laikliğin önemini fark eden dindarların oranı yükseliyor diyebilirim.

AKP tabanında da muhalif dindarlar arasında da anti laik uygulamalardan rahatsız olanlar var. Tabii beklentileri doksanların ve öncesinin dini, bireyin vicdanına hapsedmeyi hedefleyen militan laiklik değil. İnanç ve ibadet özgürlüğünü kısıtlamayan, dinin ve dindarın kamusal alanda görünürlüğüne, bireyin temel haklarını yok etmeyen özgürlükçü laiklik, dindarlar arasında giderek artan sayıda, tek çare olarak görülüyor.

Dindarlar arasında da laiklik beklentisinin giderek yükselmesi siyasi yaşama ne kadar etki eder, kestirmek güç. Toplumsal muhalefetin laiklik eksenindeki ortaklaşması ihtimali belirleyici olabilir. Ve muhalefet partilerinin bu toplumsal muhalefetteki ortaklaşmayı ciddiye alarak politika belirlemelerine de, tabii ki... Ancak her halükarda dindarların doksanlara, seksenlere hatta otuzlara, kırklara dönülmeyeceğine ikna olması gerekir. Rövanşizmin egemen olduğu siyasi bilinç, günümüz toplumunun laik düzlemde ortaklaşması ihtimalini yok edebilir de. Tıpkı toplumsal barış ihtimalinin yok edildiği gibi. Tıpkı özgürlükçü anayasa ihtimalinin yok edildiği gibi. Malum hiçbir dönüşüm iktidar eliyle sağlanmaz. Büyük değişimlerde sorumluluk muhalefetin olur hep. Şimdi din-devlet ilişkisinin kadim sorunlarını çözenin muhalefete düşmesi normal. Çünkü muhalefete düşen iktidarı anayasa çizgisinde dizginlemek olduğu kadar değişim yolunda yeni politika üretmektir. Sadece muhalefet partileri değil gidişten rahatsız olan herkesin, her kesimin sorumluluğu büyük.

<https://www.gazeteduvar.com.tr/yazarlar/2020/01/19/din-devlet-kiskacinda-muhalefet/>